

2. Mirziyoyev SH.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash-yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. T.: "O'zbekiston", 2017.– 48-b.

3. "Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi". BMT. Bosh Assambleyasi 217 A (III) Rezolyutsiyasi, 1948, 10.12./ www.constitution.uz.

4. "O'zbekiston Respublikasida nogironlarni ijtimoiy himoya qilish to'g'risida"gi Qonuni(18.11.1991 y. 422-XII-son (Yangi tahriri))/"O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami", 2008-yil, 29-30-son, 277-modda.

5. Bola huquqlari to'g'risidagi konventsia"/ BMT Bosh Assambleyasining 1989-yil 20 noyabrda 44/25-qarori; O'zbekiston respublikasi oliy kengashining 1992 yil 9 dekabrda 757-XII-sonli "Bola huquqlari to'g'risidagi Konventsiyaga qo'shilish haqida"gi Qarori. O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi "Adolat" huquqiy axborot markazi.

6. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2004-yil 7-sentyabrda 419-sonli "Respublika bolalar ijtimoiy moslashuvi markazini tashkil etish to'g'risida"gi Qarori./O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2004 y., 36-son, 400-modda; 2006 y., 40-son, 396-modda; 2008 y., 52-son, 525-modda; 2009 y., 46-son, 498-modda; 2011 y., 24-son, 247-modda, 39-son, 399-modda; 2012 y., 26-27-son, 295-modda, 36-son, 412-modda; 2017 y., 25-son, 539-modda.

7. "Ijtimoiy himoya yili" davlat dasturi. "O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami", 2007 yil, 4-6-sonlar, 39-modda.

8. O'zbekiston Respublikasining "Bola huquqlarining kafolatlari to'g'risida"gi Qonuni./ O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2008 y., 1-2-son, 1-modda, 2009 y., 52-son, 554-modda; 2016 y., 52-son, 597-modda; 2017 y., 24-son, 487-modda.

9. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2011-yil 13-sentyabrda "Imkoniyatlari cheklangan bolalar uchun ixtisoslashtirilgan davlat ta'lim muassasalari to'g'risidagi me'yoriy-huquqiy hujjatlarni tasdiqlash haqida"gi 256-sonli Qarori/ O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2011-y., 37-son, 380-modda.

Zulayho MAXQAMOVA,
mustaqil izlanuvchi,
Toshkent, O'zbekiston

AYOLLARDA TADBIRKORLIK KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHNING IMKONIYATLARI

Maqola ayollarni tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash masalalariga bag'ishlangan. Muallif ayollar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash bo'yicha olib borilayotgan izchil sa'y-harakatlar bo'yicha o'z fikr va mulohazalarini berib o'tgan.

Kalit so'zlar. Tadbirkorlik, ijtimoiylashtirish, faollik, gender tenglik, ehtiyojmand, xotin-qizlar, ta'lim va kasbiy ko'nikmalar.

Статья посвящена поддержке женского предпринимательства. Автор дает отзывы о предпринимаемых усилиях по поддержке женского предпринимательства.

Ключевые слова. Предпринимательство, социализация, активность, гендерное равенство, профессиональное сотрудничество, женщины, образование и профессиональные навыки.

The article is devoted to the support of women's entrepreneurship. The author gives feedback on ongoing efforts to support women's entrepreneurship.

Key words. Entrepreneurship, socialization, activity, gender equality, professional cooperation, women, education and professional skills.

So'nggi yillarda O'zbekistonda xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy va sotsial faolligini oshirish, ularning turli soha va tarmoqlarda o'z qobiliyat va imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishi uchun shart-sharoit yaratish, huquq va qonuniy manfaatlariga so'zsiz rioya qilinishini ta'minlash, oila institutini mustahkamlash, qo'llab-quvvatlash bilan bog'liq keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda, normativ-huquqiy baza yanada takomillashtirilmoqda. Xususan, gender tenglik bo'yicha institutsional asoslar ham kengaytirilib, Xotin-qizlarning jamiyatdagi rolini oshirish, gender tenglik va oila masalalari bo'yicha respublika komissiyasi tuzildi. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Senati tarkibida yangi Xotin-qizlar va gender tenglik masalalari qo'mitasi tashkil qilindi, Respublikada va 14 ta hududiy Xotin-qizlar tadbirkorligi markazlari tashkil etildi. Jamiyat va davlat hayotida faolligi tashkilotchiligi, oilaning shakllanishi, farovonligini mustahkamlashga, onalik va bolalik muhofazasiga munosib hissa qo'shganligi uchun "Mo'tabar ayol" ko'krak nishoni ta'sis etildi, "Sog'lom oila-sog'lom jamiyat" konsepsiyasi yaratildi.

Ayollar jamiyatning turli sohalarida faol ishtirok etib kelmoqdalar, shu jumladan, tadbirkorlik sohasida ham. Zamonaviy bozor iqtisodiyoti munosabatlarining gender jihati o'ziga xos yo'nalish bo'lib, bunda ayollar tadbirkorligini rivojlantirish nafaqat gender tenglikni ta'minlash, balki O'zbekistonning innovatsion iqtisodiyotini shakllantirishda ham muhim o'rin tutadi. Ma'lumki, xotin-qizlarning huquq va manfaatlarini himoya qilish, salomatligini mustahkamlash va eng muhimi, ular uchun munosib turmush sharoitini yaratish ijtimoiy sohaning muhim yo'nalishlaridandir. Shu bois, Prezidentimiz tomonidan mazkur yo'nalishni rivojlantirishga alohida ahamiyat qaratilmoqda. Binobarin, ayollar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash bo'yicha olib borilayotgan izchil sa'y-harakatlar opa-singillarimizning ijtimoiy

faolligini oshirishga, turmush farovonligini yuksaltirishga imkon yaratmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 5-martdagi "Xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash, ularning jamiyat hayotidagi faol ishtirokini ta'minlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-5020-son qarori ham aynan mamlakat iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy hayotining barcha jabhalarida xotin-qizlarning faolligini oshirish, ularning ta'lim va kasbiy ko'nikmalar olishi hamda bandligini ta'minlashga har tomonlama ko'maklashish, tadbirkorlik tashabbuslarini yanada qo'llab-quvvatlash va bu boradagi ishlarni sifat jihatdan yangi bosqichga olib chiqish maqsadida qabul qilindi. Shuningdek, xotin-qizlarning huquq va qonuniy manfaatlarini himoya qilish, ularning iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy faolligini oshirish, sog'lig'ini saqlash, kasbga o'qitish va bandligini ta'minlash, tadbirkorlikka keng jalb etish, ehtiyojmand xotin-qizlarni ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, gender tenglikni ta'minlash borasida olib borilayotgan islohotlarni tizimli davom ettirish maqsadga muvofiq.

Zamonaviy ayollarning tadbirkorlik faoliyatiga undovchi omillarni taxdil etishdan oldin unga xos bo'lgan ayrim xislatlar xususida to'xtalib o'tish lozim.

Birinchidan, tadbirkorlik faoliyatida aqliy salohiyat xususiyatining ahamiyati beqiyosdir. Bundan tashkari, bilimdonlik, kiyinchiliklarni oldindan ko'ra bilish layoqati, ijtimoiy mo'ljallarning asoslangani, bajarish lozim bo'lgan ishlarni sabab va oqibatlarini oldindan tasavvur qila olish ijodiy yondasha olish qobiliyati kabi sifatlari tadbirkorning maqsad-muddalarini aniqlab olish hamda faoliyatini oqilona rejalashtirishga imkon yaratadi.

Ikkinchidan, tadbirkor muomala madaniyati, odamlar bilan kirisha olish qobiliyatiga ega bo'lmog'i lozim. Jumladan, ko'pchilik fikridan to'g'ri xulosa chiqarish, boshqalar fikrini sabr-toqat bilan eshitish, zarur hollarda oxirigacha o'z nuqtai nafari va manfaatlarini himoya qila olish, turli toifa jins va yoshdagi kishilarga fikrini tushuntira bilish, ana shunday fazilatlardandir.

Uchinchidan, tadbirkor ko'pincha tavakkal ish tutishga majbur bo'lgani bois u kuchli iroda sohibi bo'lishi kerak. Buning uchun esa jur'at, sa'y-harakat, istak va ehtiyojlarini nazorat qila olish, raqobatbardoshlik, maqsad sari intiluvchanlik, o'z "meni"ga xos fazilatlarni namoyon etish orqali ko'pchilikning e'tiboriga sazovor bo'lish, qat'iyat, talabchanlik, jasorat, dadillik kabi fazilatlar talab etiladi.

To'rtinchidan, tadbirkor zimmasiga katta mas'uliyat olgani, kechayu-kunduz tinim bilmay ishlagani uchun tani salomat, ruhiyati tetik va mustahkam bo'lmog'i zarur.

Yuqoridagi tahlillarga asoslanib, ayollar tadbirkorligini rivojlantirishga to'siq bo'luvchi asosiy omillar sifatida quyidagilarni ajratib ko'rsatishimiz mumkin bo'ldi:

– tadbirkorlik faoliyatini boshlash uchun dastlabki moliyalashtirish bilan bog'liq mablag'ning yetishmasligi;

– tadbirkorlik faoliyatini boshlash va samarali yuritish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va malakaning yetishmasligi. Xususan, aksariyat ayollarda bank tizimi to'g'risidagi bilimlarning yetishmasligi, kredit tizimini to'liq tushunmaslik, o'z nomiga kredit rasmiylashtirish tartibini bilmasligi natijasida o'z vaqtida kredit ololmaslik, sun'iy byurokratik to'siqlarga duch kelishi natijasida tadbirkorlik faoliyatiga bo'lgan qiziqishning yo'qolishiga olib keladi;

– kam ish haqi yoki ishsizlik natijasida kredit to'lovlarini o'z vaqtida amalga oshira olmaslik borasidagi qo'rquvlar, tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanish istagini bildirgan yosh ayollarda (asosan 25-35 yosh oralig'i) homiladorlik ta'tiliga chiqish sababli "uyda o'tirib qolish" omili ham kredit olishdagi ikkilanishlar, o'ziga nisbatan ishonchsizlikni keltirib chiqargan ekan.

Empirik kuzatishlarimiz asosida, ayollar tadbirkorligini rivojlantirishning ahamiyatli jihatlari sifatida quyidagilarni ajratib ko'rsatish maqsadga muvofiq:

– ayollarni tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanishi oilalarning farovonlik darajasini oshirishda muhim o'rin tutadi;

– ayollarning tadbirkorligi natijasida ularning xulq-atvorida erkaklarga nisbatan ijobiy ijtimoiy-ahamiyatli me'yorlar shakllanadi, ya'ni oilaviy dam olishlar, yangi an'analar, farzandlar kamoloti uchun kapital ajratish, turmush sifatini oshirish kabi;

– ayollar tadbirkorligi va ular tomonidan amalga oshiriladigan biznes texnologiyalar zamonaviy o'zgarishlarga tezkor moslashishi, innovatsiyalarga boyliqi va ijtimoiy yo'nalganligi bilan ahamiyatli sanaladi.

Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik ahamiyati juda kattadir. Shunday ekan, tadbirkorlik sohasini keng ma'no-mazmunini oliy ta'lim muassasalari talabalari ongiga iqtisodiy va pedagogik jihatdan rivojlantirish, tadbirkorlik va xunarmandchilik sir-asrorlarini yetkazishda mavjud amaliy tajribalarga oid bilim, ko'nikma va malakalar bilan qurollantirish lozim. Shuningdek, qo'shimcha ish o'rinlarini yarata-digan, yosh tadbirkorlar o'rtasida ijobiy raqobatbardoshlik muhitini barpo eta oladigan, mamlakat YAIMning oshishiga o'z hissalarini qo'sha oladigan kadrlarni yetishtirishga erishish tadqiqotimizning asosiy vazifalari hisoblanadi. Ayniqsa, talabalarda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sohasini rivojlantirishda milliy hunarmandchilikning ijtimoiy-iqtisodiy negizlariga oid bilim va tasavvurlarni hosil qilish bilan bir qatorda, ularga sohaga oid alohida ko'rsatmalar berib borish orqali ushbu sohaga bo'lgan ijobiy munosabatlarini uyg'otish va ongli maqsad asosida harakatlanib, kelgusida ishlab chiqarish korxonalarida rahbarlik funksiyalarini bajarish bilan bir qatorda o'zlari ham tadbirkorlik subyektlari bo'lishlari uchun yo'nalishlar berib borish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Tadbirkor ayollarga kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning mazmun-mohiyatini singdirish muhim ahamiyat kasb etadi. Ayollarda tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirishda uning shaxsiy sifatlariga alohida e'tibor qaratish lozim. Uning amaliy faoliyatida ijodkorlik va tadbirkorlik qobiliyati tadbirkorlik fazilati motivatsiyasining namoyon bo'lish darajasi bilan belgilanadi. Rivojlangan xislatlar, sifatlar doirasi qanchalik keng bo'lsa, tadbirkorlik fazilati shunchalik yuqori bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 5-martdagi "Xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash, ularning jamiyat hayotidagi faol ishtirokini ta'minlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-5020-son qarori.

2. Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida"gi O'RB-562-son Qonuni.

3. Musurmanova O. Ayollarga davlat g'amxo'rliqi. Ayolga ehtirom to'plami. – Toshkent: O'zbekiston. 1999. – B. 147.4. Алгада Х. Женское предпринимательство как предмет научных исследований // Вестник ВУиТ. 2021. №1 (47).

5. Баженов А.Ю. Женское предпринимательство - перспективный потенциал развития экономики // Российское предпринимательство. 2018. №5.

6. Демироглу Н.Б. Предпринимательская активность женщин: проблемы и пути их решения // Kant. 2020. №1 (34).

7. Пиньковецкая Ю.С. Развитие женского предпринимательства: экономические и социальные аспекты // Вопросы управления. 2018. №4 (34).

8. Руденко Л.Г., Быкова О.Н. Формы инфраструктурной поддержки малого женского предпринимательства // Московский экономический журнал. 2019. №3.